

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-80>

УДК 338.23

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF UKRAINE: PROBLEMS AND SOLUTIONS IN MODERN REALITIES

Чапляк Наталія Ігорівнакандидат економічних наук, старший викладач,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3977-5682>**Chapliak Nataliia**

Lviv State University of Internal Affairs

У статті розглянуто суть поняття «інвестиційна привабливість» та визначено основні передумови для залучення коштів у вітчизняну економіку. Зосереджено увагу на результатах впливу економічних, соціальних та геополітичних факторів на інвестиційну привабливість країни. Проаналізовано динаміку надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну впродовж останніх десяти років, зокрема, досліджено причини скорочення та збільшення їх обсягу за відповідний період. Сформовано припущення, про відновлення виробничого потенціалу економіки України та створення сприятливого ділового клімату для залучення фінансових ресурсів з-за кордону з допомогою країн-партнерів. Виокремлено, важливість відновлення надходжень прямих іноземних інвестицій для подолання наслідків російської воєнної агресії. На основі проведеного дослідження запропоновано шляхи покращення інвестиційної привабливості України в умовах сьогодення.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційний потенціал, прямі іноземні інвестиції.

The article covers the essence of the "investment attractiveness" concept and defines the main prerequisites for attracting funds to the domestic economy. It is highlighted that in recent years, Ukraine has taken a number of measures to create an optimized and safe business environment for foreign investors and created a legal basis for further cooperation with the aim of entering the world economic arena and occupying a suitable niche in the world market. The dynamics of foreign direct investment inflows to Ukraine over the last ten years was analyzed, in particular, the reasons for the reduction and increase of their volume during the corresponding period were investigated. Ways to improve Ukraine's investment attractiveness in today's conditions are offered. The fact that in recent years the main issues of the formation of favorable investment climate and the corresponding decrease in the investment attractiveness of the region as a whole were attributed to: an imperfect legal framework, inconsistencies in the protection of investor interests, high level of corruption, geopolitical threats, economic downturn in the world caused by the Covid-19 pandemic and a number of other factors related to infrastructure, logistics, social factors, etc. Moreover, one of the key factors in the development of investment attractiveness for Ukraine is the unstable geopolitical situation caused by the military conflict in the East of Ukraine and the annexation of the Crimean peninsula in 2014, since the beginning of 2022 also the military attack by Russia. It was noted that according to preliminary estimates, as a result of the armed conflict, Ukraine did not receive 54 billion US dollars in capital investments. The work defines the main economic instruments of the government's response, which were used to stabilize the economic situation in the dictated conditions. In view of all of the above, it is assumed that in order to stabilize the economy and restore it after the end of hostilities on the territory of the state, the authorities will implement a number of necessary measures aimed at creating additional jobs, curbing the rate of inflation and attracting financial resources of foreign businesses.

Keywords: investment, investment climate, investment potential, foreign direct investment.

Постановка проблеми. Створення сприятливих умов інвестиційного клімату є однією з ключових основ до економічного зростання, оскільки збільшення обсягу прямих інвести-

цій з-за кордону є актуальним питанням сьогодення. Зростання обсягу інвестицій прямо залежить від інвестиційного клімату, а отже й від того на скільки інвестиційно привабливим

є відповідний регіон. Інвестиційна привабливість країни визначається низкою факторів. Тож зокрема ключовим фактором залучення інвестицій в Україну є формування привабливого інвестиційного клімату, відповідно до якого і будуть залучені нові інвестиції.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах виходу України на світову економічну арену впродовж останніх років було проведено низку заходів по формуванню оптимізованого та безпечного бізнес-простору для іноземних інвесторів й створення умов для подальшої співпраці. Однак з початком російської агресії в лютому 2022 року Україна фактично втратила можливість до економічного зростання та залучення іноземних інвестицій у бізнес-сектор з низки причин. Очевидною та першочерговою з них є ризик втрат інвестором інвестованих коштів. Таким чином, комплекс реалізованих та потенційних ризиків в середовищі функціонування українського бізнесу зростає та унеможливає повноцінне компенсування з допомогою державного фінансування, виникає додаткове навантаження на вітчизняний бізнес. Тому для уряду країни, окрім відновлення суверенітету на власних землях, постає ще одне нове завдання – відбудови об'єктів цивільної та критичної інфраструктури за допомоги держав-партнерів, а також відновлення довіри іноземних інвесторів, формування інвестиційно привабливої економіки з допомогою нових механізмів та вдосконалених алгоритмів дій із залучення прямих іноземних інвестицій. З огляду на вище перераховане, питання залучення інвестицій і формування інвестиційно привабливості України залишається актуальним й в умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання необхідності залучення іноземних інвестицій вивчається вже не перший рік. Підвищення інвестиційної привабливості регіону, та країни в цілому, у своїх наукових працях досліджували такі вітчизняні науковці як: Швець Ю., Бурдило О., Рзаєв Г., Вакулова В., Крихівська Н., Коваль Н., Мотриченко В. та інші.

Постановка завдання. Метою статті є стан інвестиційної привабливості та пошук шляхів її активізації в умовах військової агресії в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідженню сутності інвестиційної привабливості окремого регіону чи країни загалом впродовж останніх років приділялась значна увага, однак і надалі не існує уніфі-

кованого поняття для його трактування. Узагальнено найпопулярніші погляди сучасних вчених на поняття «інвестиційної привабливості». Зокрема Ковель Н. у своєму дослідженні визначав інвестиційну привабливість, як «позицію країни на світовому ринку інвестиційних ресурсів порівняно з іншими країнами-реципієнтами інвестицій, яка залежить від умов інвестиційної діяльності в країні та характеризує доцільність вкладення капіталу в конкретну країну». Це на наш погляд співмірно з думкою у дослідженні Рзаєва Г. і Вакулова В. «...інвестиційна привабливість в цілому представляє собою сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов (факторів, елементів), що забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів і відповідно визначають ступінь ризику інвестицій».

Трансформаційні процеси у фінансовій сфері, з одного боку, є невід'ємною складовою ринкових перетворень господарської системи, а з іншого – основою економічного розвитку і зростання добробуту людей. Ключову роль у забезпеченні успішності трансформацій має становлення ефективних механізмів капіталотворення та інвестування, адже вони визначають можливості формування та акумуляції ресурсів для фінансування реального сектору економіки. Умови залучення і доступність капіталу для інвестування мають важливе значення для економічного відтворення [5].

Донедавна до основних проблем в формуванні сприятливого інвестиційного клімату (зменшення інвестиційної привабливості регіону в цілому) відносили: недосконалу законодавчу базу, суперечливість в захисті інтересів інвестора, високий рівень корупції, геополітичні загрози, економічний спад в світі, що спричинений пандемією Covid-19 та ще низку факторів, пов'язаних з інфраструктурою, логістикою, соціальними чинниками тощо. Однак з моменту російського вторгнення і усіх геополітичних та економічних подій, що відбуваються відтоді, стан інвестиційного клімату прогнозовано різко погіршився, а отже і показники інвестиційної привабливості України стрімко знизилась. На сьогодні для відбудови та економічного розвитку держави обсяг власних фінансових ресурсів України є недостатнім і гостро постає потреба у залученні коштів іноземних інвесторів. Лише за прогнозованими даними для відшкодування збитків Україні знадобиться близько 1,1 трлн дол. США [1].

Враховуючи наведені вище обставини, до ключових напрямів державної політики

(що сприятимуть процесам активізації залучення інвестицій, зростанню кількісних показників інвестиційних угод) можемо віднести наступні:

- потужний природно-ресурсний потенціал; наявність кваліфікованих робочих кадрів, які можуть швидко пристосуватися до новітніх технологій виробництва; низька заробітна плата;
- наближеність до країн ЄС та територіальне розміщення загалом;
- наявність перспективних галузей, які потребують інвестицій, достатня кількість інноваційних бізнес-ідей та проектів;
- позитивні зрушення в розвитку та вдосконаленні соціально-економічного підґрунтя щодо залучення інвестицій, швидка адаптованість країни до зовнішніх факторів, ризиків, світових шоків [9].

Для доцільності впливу геополітичної ситуації на ринок інвестування України варто проаналізувати обсяги залучення іноземних інвестицій за останні десять років та оцінити їх динаміку. Виявлено численні коливання у обсягах інвестицій. Як свідчення сповільнення розвитку вітчизняної економіки, найбільш значний спад надходжень спостерігаємо у 2014 р. У цей період інвестиції скоротилися у понад 2 рази (рис. 1).

Вочевидь такі коливання пов'язані із нестабільною геополітичною ситуацією, спричинені воєнним конфліктом на Сході України та анек-

сією півострова Крим у 2014 році, пандемією COVID-19 у 2020 році і військовим нападом з боку Росії на початку 2022 року.

Впродовж 2014–2015 рр. в Україні було здійснено комплекс заходів щодо створення нових умов ведення бізнесу, які мали б забезпечити відтворення економіки України. У 2021 році Україні вдалось покращити 6 з 10 індикаторів, що враховуються при оцінюванні Світовим Банком. Таких результатів вдалось досягти з допомогою удосконалення процедури захисту прав акціонерів та відкритих баз даних вигодонабувачів, що сприяло покращенню «прозорості» при укладенні договорів для акціонерів та спрощенню дозвільних процедур в процесі будівництва, та скорочує процедуру загалом.

Важливо зазначити, що ріст цих показників відбувся на фоні світової економічної кризи, що пов'язана з пандемією COVID-19. Внаслідок введення карантину та різного роду обмежень щонайменше 40% бізнесу, що залишився діючим, перейшов до Інтернет-простору і підприємці України не стали виключенням, очевидний спад інвестиційної активності в цей час ми можемо спостерігати і на рис. 1.

Унікальність ситуації полягає в тому, що світова економіка ще не вийшла з попередньої, викликані COVID-19 глобальної кризи, яка фактично стала самою серйозною за останні 100 років [9], як активні бойові дії на терито-

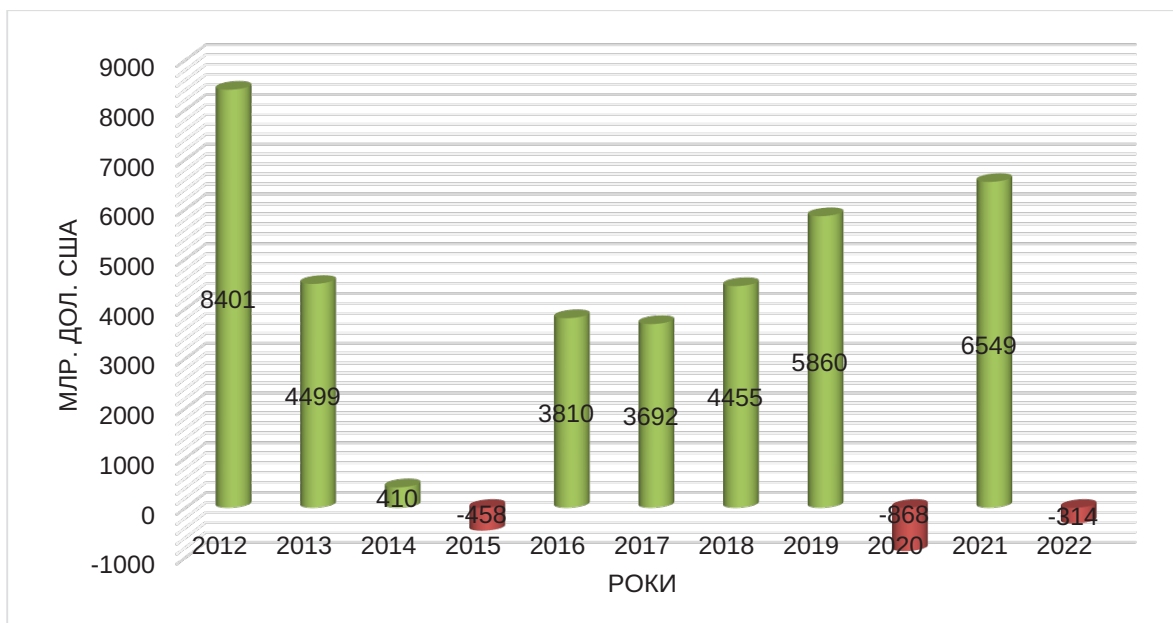

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій за 2012–2022 (I-II квартал) рр. в млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [7]

рії України посилили глобальну економічну нестабільність.

Втрати України в результаті подій цього року наразі важко спрогнозувати. За попередніми підрахунками Міністерства економіки станом на червень 2022 року прямі одноразові втрати складають 565 млрд дол. США, з яких 119 млрд дол. США припадає на інфраструктуру і 91 млрд дол. США – на втрати цивільних об'єктів. В зв'язку із збройним конфліктом Україна недоотримала 54 млрд дол. США капітальних інвестицій [1].

Інструментами реагування у ситуації, що склалася в Україні, стали: запровадження податкових пільг, створення різноманітних програм переміщення бізнесу (разом з обладнанням та робочою силою) із регіонів, постраждалих від військових дій, у відносно безпечні регіони країни, заморожування виплат за кредитними та іпотечними угодами, надання безвідсоткових позик та субсидій фермерам на посівну кампанію, а також фінансові допомоги тимчасово переселеним особам тощо.

За прогнозними даними Світового Банку, якщо активні бойові дії на території України не завершаться найближчим часом та не відбудеться експорт зернових культур, то за підсумками 2022 року Україну може очікувати падіння ВВП на рівні 45%

Оскільки станом на сьогодні доступ України до світових фінансових ринків закритий, фінансування бюджету та підтримка міжнародних резервів можливі завдяки фінансовій допомозі країн-партнерів [2].

З огляду на це, для стабілізації економіки та її відновлення після війни зі сторони держави буде впроваджено низку заходів, спрямованих на створення додаткових робочих місць, стримування темпів інфляції та залучення фінансових ресурсів закордонного бізнесу. За таких умов, на наш погляд ефективними будуть заходи, спрямовані на:

– створення нових та суттєве оновлення існуючих підприємств, діяльність яких пов'язана із критичною інфраструктурою;

– розвиток перспективних галузей економіки, зокрема таких як промисловість, ІТ-хаби, лабораторні дослідження тощо;

– оптимізацію оподаткування для вітчизняного та бізнесу з іноземним капіталом.

Відновлення виробничого потенціалу економіки, як і формування сприятливого ділового клімату та інвестиційної привабливості, дасть змогу залучати кошти іноземних інвесторів, з поступовим зменшенням допомоги з боку країн-партнерів. Модель відновлення кожної країни індивідуальна і залежить від її економічних, геополітичних і культурних особливостей. Спільними інструментами відновлення країн після війни є: лібералізація економіки, створення великої кількості робочих місць державою, орієнтація економіки на експорт і значне вливання зовнішніх фінансових ресурсів.

Висновки. В результаті дослідження сучасного стану інвестиційного потенціалу України можна констатувати, що впродовж останніх років в Україні формувалось необхідне підґрунтя стабільного економічного розвитку і підвищення інвестиційної привабливості за для стрімкого залучення прямих іноземних інвестицій.

У статті розглянуто основні негативні економічні фактори, спричинені збройним нападом. Оскільки в Україні фактично припинилася будь-яка інвестиційна діяльність можемо однозначно стверджувати, що для відновлення інвестиційного потенціалу знадобиться значна допомога з сторони закордонних партнерів та тривалий період часу, що з іншої сторони дасть змогу вибудувати модель інвестиційних відносин, що відповідатиме сучасним світовим реаліям та сприятиме зростанню зацікавленості до нашої держави з сторони іноземних інвесторів й підвищення інвестиційної привабливості України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ukraine Reconstruction May Cost \$1.1 Trillion, EIB Head Says. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-21/ukraine-reconstruction-may-cost-1-1-trillion-eib-head-says>.
2. Звіт про фінансову стабільність, червень 2022 року. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-sistema-uspishno-protistoyit-viklikam-viyni---zvit-pro-finansovu-stabilnist>.
3. Коваль Н. Інвестиційна привабливість України в міжнародних рейтингових оцінках. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 17. С. 3–10.
4. Крихівська Н. О., Чернишова Г. М. Інвестиційна привабливість України: основні проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск № 9. С. 260–264.
5. Небрат В. В., Корніяк О. В. Особливості механізмів капіталоутворення та інвестування в Україні як чинник фінансових ризиків в умовах війни та післявоєнного періоду. *Грааль науки*. 2022. № 16. С. 31–34. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.06.2022.001>.

6. Панухник О. В. Війна та український бізнес. Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах. 2022. С. 32–34. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38479/2/FMZKPNES_2022_Panukhnyk_O-War_and_ukrainian_business_32-34.pdf.

7. Прямі іноземні інвестиції. Офіційний сайт Міністерства фінансів. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2015>.

8. Рзаєв Г. І., Вакулова В. О. Методики оцінки інвестиційної привабливості на рівні країни та перспективи їх використання в економічному аналізі. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 3(1). С. 137–143.

9. Швець Ю. О., Бурдило О. В. Оцінка інвестиційного клімату в Україні: стан, проблеми та шляхи його поліпшення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 12, частина 2. 2017. С. 165–168. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/37.pdf.

REFERENCES:

1. Ukraine Reconstruction May Cost \$1.1 Trillion, EIB Head Says. Bloomberg. Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-21/ukraine-reconstruction-may-cost-1-1-trillion-eib-head-says>.

2. Zvit pro finansovu stabilnist, cherven 2022 roku. *Ofitsiynyi sait NBU*. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-sistema-uspishno-protistoyit-viklikam-viyni---zvit-pro-finansovu-stabilnist>. (in Ukrainian)

3. Koval N. (2010) Investytsiina pryvablyvist Ukrainy v mizhnarodnykh reytynhovykh otsinkakh [Ukraine's investment attractiveness in international rating assessments]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 17, 3–10.

4. Krykhivska N. O., Chernyshova H. M. (2017) Investytsiina pryvablyvist Ukrainy: osnovni problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Investment attractiveness of Ukraine: the main problems and the ways of their solutions]. *Ekonomika i suspilstvo*, 9, 260–264.

5. Nebrat V. V., Korniiaka O. V. (2022) Osoblyvosti mekhanizmiv kapitaloutvorennia ta investuvannia v Ukraini yak chynnyk finansovykh ryzykiv v umovakh viiny ta pisliavoiennoho periodu [Peculiarities of mechanisms of capital formation and investment in Ukraine as a factor of financial risks in the war and post-war period]. *Hraal nauky*, 16, 31–34. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.06.2022.001>. (in Ukrainian)

6. Panukhnyk O. V. (2022) Viina ta ukrainskyi biznes. *Formuvannia mekhanizmu zmitsnennia konkurentnykh pozytsii natsionalnykh ekonomichnykh system u hlobalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu vymirakh*. Available at: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38479/2/FMZKPNES_2022_Panukhnyk_O-War_and_ukrainian_business_32-34.pdf. (in Ukrainian)

7. Priami inozemni investytsii. Ofitsiynyi sait [Ministerstva finansiv]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2015>.

8. Rzaiev H. I., Vakulova V. O. (2016) Metodyky otsinky investytsiinoi pryvablyvosti na rivni krainy ta perspektyvy yikh vykorystannia v ekonomichnomu analizi [Methods of assessing investment attractiveness at country level and prospects for their use in economic analysis]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 3(1), 137–143. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_3%281%29_29. (in Ukrainian)

9. Shvets Yu. O., Burdylo O. V. (2017) Otsinka investytsiinoho klimatu v Ukraini: stan, problemy ta shliakhy yoho polipshennia [Assessment of the investment climate in Ukraine: the state, problems and ways its improvement]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 12(2), 165–168. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_12%282%29_37. (in Ukrainian)